

Dansk referat af samtalen mellem statsminister J. O. Krag og ministerpræsident Hrustjov på Marienborg onsdag den 17. juni 1964 kl. 10.00. Uddrag

Krag bød velkommen og opfordrede Hrustjov til som gæst at tale først og således slå tonen an. Hrustjov svarede med et smil, at dette nok var en hævn fra Krag's besøg i Moskva, hvor han var blevet opfordret til at tale først. Han spurgte, hvilke problemer man skulle begynde med.

Krag foreslog herefter, at man drøftede samhandelsproblemerne, og henviste til det memorandum herom, som ambassadør Levytchkine på forhånd havde fået overgivet.

Hrustjov var enig i forslaget. Såfremt man begyndte med at diskutere de politiske spørgsmål, ville der ikke være så meget at sige. Parterne havde under samtalerne i Moskva i februar redegjort for deres stilling, og senere var der ikke sket større ændringer. Landbrugsproblemet var meget vigtigt i Sovjetunionen, hvor landbruget ikke har så højt et stade som industrien. [...]

[...]

Krag kom herefter ind på luftfartsspørgsmålet. Lufttrafikken mellem Danmark og Sovjetunionen var vokset meget betydeligt, og næsten hver dag landede sovjetiske maskiner i Københavns, Oslos og Stockholms lufthavne. Sovjetunionen har således tre steder at lande, men de skandinaviske lande kun to, nemlig Moskva og Riga. Ville det ikke være en god idé, om SAS' landingsrettigheder blev udvidet til den smukke naboby Leningrad? Vi ville på den måde kunne sende mange turister derover, og det ville sikkert være i gensidig interesse.

Hrustjov så i og for sig ingen vanskeligheder herfor, hvorimod udenrigsminister Gromyko påpegede, at sagen måtte ses i forbindelse med spørgsmålet om, hvorvidt de skandinaviske lande, især Sverige, ville give Sovjetunionen tilladelse til overflyvning på en sovjetisk rute til USA. I bekræftende fald ville forslaget være værd at overveje. Man havde fra sovjetisk side ingen principielle indvendinger; men der måtte være tale om gensidighed.

Krag mente, at det allerede bestående grundlag gav mulighed for skandinaviske landingsrettigheder i Leningrad. Når forhandlingerne mellem Sovjetunionen og De forenede Stater om gensidige landingsrettigheder var i orden, ville vi gerne fremføre andre ønsker. Som bekendt beflyver SAS hele verden, også lande i Asien, og man var interesseret i at gøre rejseruten så kort som muligt; her ville Sovjetunionen, og kun Sovjetunionen, kunne hjælpe os meget væsentligt. Gromyko svarede, at man så kunne fremføre et andet forslag. I øjeblikket flyver sovjetfly fra Murmansk til Havana på Cuba uden mellemlanding. Hvis der kunne opnås overflyvningsrettigheder for en sovjetisk rute til Cuba over de skandinaviske lande, ville ruten kunne udgå fra Moskva. Der forhandles i øjeblikket med Algeriet om overflyvningsadgang; men der måtte i så fald mellemlandes. Ved flyvning over de skandinaviske lande ville mellemlanding være uforholdsmæssig.

Krag forstod dette problem, som lignede et problem, SAS har med beflyvningen af Japan. Han nævnte herefter et andet spørgsmål, nemlig selskabsrejsestrafikens meget store og glædelige vækst mellem Skandinavien og Sovjetunionen. Denne trafik burde deles ligeligt mellem AEROFLOT og SAS. Han henstillede, hvorvidt disse problemer skulle behandles i den foreslåede blandede kommission (som ministerpræsident Hrustjov havde foreslået nedsat vedrørende handelsspørgsmål), eller om de skulle udskydes til senere behandling, når ministerpræsidenten havde forhandlet i Stockholm og Oslo.

Hrustjov mente ikke, dette spørgsmål kunne overlades til kommissionen, der ikke ville omfatte kompetente repræsentanter. Luftfartsspørgsmål blev i USSR behandlet af general Loginov, chefen for AEROFLOT. I anledning af Krag's bemærkning om beflyvningen af Japan ville han være ganske åbenhjertig og sige, at han ikke troede, at Sovjetunionen foreløbig ville give tilladelse til flyvning over Sibirien. Der havde i flere år været forhandlet med Japan, som også var interesseret, uden noget resultat. USSR havde tilbudt at forlænge flyveruten Moskva-Khabarovsk helt til Tokyo. Han tilføjede, at det burde være det samme antal kilometer, hver af parterne flyver over den andens territorium. Et sovjetfly ville på ruten Moskva-Havana overflyve vort territorium

på 2 minutter. For hvert minut ville man gerne give os 5 minutters flyvetid. Flyvetiden fra Moskva til Khabarovsk androg imidlertid 7 timer!

Gromyko bemærkede, at når statsministeren havde henvist til AEROFLOT's tre landingspladser i Skandinavien, de tre hovedstæder, så måtte man erindre, at summen af linierne over de skandinaviske lande var kortere end afstanden mellem Moskva og Khabarovsk. Hrustjov fandt, at man måtte være demokratisk og regne kilometer for kilometer. Krag sagde smilende, at heri kunne han ikke være enig. Hver Sovjetrepublik har en hovedstad, og summen af hovedstæder i Sovjetunionen var større end i Skandinavien. Det var på dette grundlag, at landingsrettighederne måtte udregnes, hvis der skulle være tale om gensidighed. Hrustjov bemærkede – ligeledes med et smil –, at han ikke havde forstand på alt dette.

Hækkerup henviste til, at der liden række tilfælde, hvor studerende og andre under ophold i Sovjetunionen havde giftet sig med sovjetiske kvinder, havde været vanskeligheder for de pågældende sovjetborgere med at opnå de fornødne udrejsetilladelser. Skønt der adskillige gange havde været vist imødekommenhed, var der stadig en del sager til behandling. Han ville gerne nævne problemet for Hrustjov og eventuelt høre, hvem blandt Hrustjovs deltagere, der kunne drøfte sagen med vor ambassadør i Moskva og embedsmænd fra udenrigsministeriet.

Hrustjov svarede, at Gromyko netop havde sagt ham, at en ung pige for et par dage siden havde fået lov til at udrejse. Der var ivotrigt ingen vanskeligheder, såfremt ægteskab virkelig var indgået, men somme tider sagde folk, at de var gift uden at have papirer derpå, eller de giftede sig for anden gang og kunne ikke bevise, at det første ægteskab var opløst. Endelig havde man også været ude for visse tilfælde af fiktive ægteskaber. Han måtte tage forbehold om, at man fra sovjetisk side også i fremtiden ville gribe ind i sådanne forhold, thi hvis der ikke var tale om et rigtigt ægteskab, kunne det være et politisk spørgsmål. I ivotrigt havde man afskaffet den af Stalin indførte lov, hvorefter der var forbud mod ægteskab med udlændinge. Det var nu tilladt at udrejse, når man havde giftet sig med en udlænding. Han var indforstået med, at man drøftede de udestående sager.

I ivotrigt ville han gerne vende tilbage til handelsspørgsmålet. [...]

[...]

Krag nævnte, at der var planer om at uddele en til minde om afdøde professor Niels Bohr indstiftet pris til professor Kapitsa. Mindefondens bestyrelse ville betragte det som en stor ære, om professor Kapitsa kunne modtage denne pris og komme hertil for at få den overrakt. Samtidig skulle han efter fondens vedtægter holde en forelæsning, hvis indhold ville blive offentliggjort.

Hrustjov udtalte, at han over for professor Aage Bohr ved receptionen dagen i forvejen havde beklaget, at han ikke havde truffet Niels Bohr under et besøg, som denne havde aflagt i Moskva kort tid før sin død. Om Kapitsa sagde han, at det ville forbyvse de sovjetiske videnskabsmænd, om han fik tildelt denne pris. I Vesten vurderede man tilsyneladende Kapitsa for de fortjenester, han havde indlagt sig under arbejde i England, men han havde efter sin hjemkomst til Sovjetunionen ikke ydet så meget. Hrustjov havde selv talt med ham, og han havde fået alle mulige opgaver, men han kunne ikke klare opgaverne, og Hrustjov troede ikke, at han arbejdede på aktuelle problemer. Man tilskriver i udlandet Kapitsa æren for hele udviklingen inden for atomenergien, men det arbejde havde han været lige så langt fra som jorden fra månen. Men der var yngre videnskabsmænd såsom Kurtjatov, Alexandrov og Lepunskij, der var store fysikere. Af politiske hensyn fortalte man ikke, hvilke opgaver videnskabsmændene havde, og derfor troede Vesten, at det var Kapitsa, som havde lavet det hele. Kort efter Stalins død kom han og tilbød at konstruere en dødsstråle, han fik penge til det, men lavede intet (nu arbejder han ikke mere). Kort sagt, det både glædede og ikke glædede Hrustjov, om man gav prisen til Kapitsa. Derimod kunne der findes en anden fysiker, som man kunne være stolt over, at prisen gik til. Hvis Kapitsa fik den, da ville man blot takke, men man kendte folk, der var mere værdige. På et spørgsmål fra Krag, om disse oplysninger måtte gå videre til fondens bestyrelse, sagde Hrustjov, at dette var en noget vanskelig situation. Han ville nødig miskreditere Kapitsa offentligt. Kapitsa var en gammel

mand, som burde have sine sidste år i fred, og hemmeligheder siver ud. Han understregede, at han intet havde imod, at Kapitsa fik prisen. Han var klar over, at Kapitsa i Vesten var kendt som værende i opposition til sovjetregeringen, men Hrustjov kunne kun sige, at Kapitsa var et meget loyalt menneske, som man intet havde at udsætte på. Kapitsas søn arbejdede med arktisk forskning, og heller ikke mod ham havde man nogen indvendinger.

Krag erklærede, at han havde forstået de sovjetiske synspunkter.

[...]

Den 17. juni 1964.

Kilde: UM 133 G 30 a.